

Vypořádání společného jmění manželů

Společné jmění, které bylo **zúženo, zrušeno** nebo **zaniklo** (smrtí manžela nebo rozvodem) je potřeba **vypořádat**, resp. provést jeho likvidaci.¹²⁰ Na nevypořádané společné jmění se zákonná ustanovení o společném jmění manželů aplikují přiměřeně.¹²¹ Vypořádáním nesmí být dotčena práva třetích osob, v opačném případě se musí vypořádáním dotčená třetí osoba obrátit na soud s návrhem (žalobou) na určení neúčinnosti vypořádání.¹²² „Jde samozřejmě o právo svou povahou velmi blízké institutu relativní neúčinnosti, ale vzhledem k taxativně danému okruhu důvodů, kdy se věřitel může zkracujícímu právnímu jednání dlužníka bránit (odpůrčí žalobou), nelze k těmto důvodům ani takto – jakoby oklikou – přidávat další důvod. Obdobnost ale nelze popřít, když rovněž v tomto případě třetí osoba může svou úspěšnou žalobou na určení neúčinnosti dosáhnout, že jinak účinné jednání či rozhodnutí vůči žalobci účinky nemá.“¹²³

Výslovně zákon upravuje zákaz vyloučení solidarity v otázce vypořádání dluhů mezi manžely.¹²⁴

Vypořádání společného jmění manželů může být provedeno třemi způsoby:

- a) **dohodou** manželů (resp. exmanželů);
- b) **rozhodnutím soudu**;
- c) aplikací **nevratitelné právní domněnky**.¹²⁵

Bezesporu neoptimálnější volbou pro vypořádání společného jmění manželů je **dohoda**, kdy oba (bývalí) manželé jsou schopni a ochotni nalézt kompromisní řešení pro uspořádání svých majetkových poměrů. Tato

¹²⁰ K vypořádání společného jmění manželů srov. též § 149, § 149a, § 150 a § 151 zákona č. 40/1964 Sb.

¹²¹ § 736 obč. zák.

¹²² § 737 odst. 1 obč. zák.

¹²³ ZUKLÍNOVÁ, M. § 737 (Zákaz dotčení cizích práv). In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-20]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹²⁴ § 737 odst. 2 obč. zák.: (2) *Vypořádání dluhů má účinky jen mezi manžely.*

¹²⁵ Nastalé právní účinky již nelze po splnění této podmínky zvrátit.

dohoda má vždy účinky ke dni, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, bez ohledu na to, zda dohoda byla uzavřena před anebo poté, co nastala jedna z těchto skutečností. Jestliže je však předmětem vypořádání věc, která se zapisuje do veřejného seznamu,¹²⁶ nabývá dohoda právních účinků v části týkající se této věci až provedením zápisu. Dohodou lze vypořádat i jen část společných majetkových povinností a práv.¹²⁷

Zákon¹²⁸ stanoví, že: „dohoda o vypořádání vyžaduje písemnou formu, pokud byla uzavřena za trvání manželství nebo pokud je předmětem vypořádání věc, u které vyžaduje písemnou formu i smlouva o převodu vlastnického práva¹²⁹“. Pokud požadavek písemnosti dohody o vypořádání neplyne přímo ze zákona, mohou se manželé ohledně formy dohodnout, případně může jeden manžel po druhém požadovat, aby mu doručil potvrzení o tom, jakým způsobem se vypořádali.¹³⁰

Nedohodnou-li se (ex)manželé na vypořádání, pak se kterýkoliv z nich může obrátit na **soud**, který o vypořádání rozhodne podle stavu, kdy nastaly účinky zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění.¹³¹

Při vypořádání soud aplikuje níže uvedená pravidla:¹³²

- **podíly obou manželů** na vypořádávaném jmění **jsou stejné**;
- každý z manželů **nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek**;
- každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, **co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek**;
- přihlédne se k **potřebám nezaopatřených dětí**;
- přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů **staral o rodinu**, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost;
- přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů **zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot** náležejících do společného jmění.

¹²⁶ Viz § 1102 a § 1105 obč. zák.

¹²⁷ § 738 obč. zák.

¹²⁸ § 739 odst. 1 obč. zák.

¹²⁹ Např. viz § 560 obč. zák.: Písemnou formu vyžaduje právní jednání, kterým se zřizuje nebo převádí věcné právo k nemovité věci, jakož i právní jednání, kterým se takové právo mění nebo ruší.

¹³⁰ § 739 odst. 2 obč. zák.

¹³¹ § 740 obč. zák.

¹³² Viz § 742 odst. 1 obč. zák. Jedná se o kvantitativní i kvalitativní hlediska pro vypořádání (HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 74).

„Hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, stejně jako hodnota toho, co z výhradního majetku manžela bylo vynaloženo na společný majetek, se při vypořádání společného jmění započítává zvýšená nebo snížená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila nebo snížila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen.“¹³³

V případě, že do tří let od zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění nedojde k vypořádání toho, co bylo dříve jeho součástí, a to ani dohodou, ani nebyl podán návrh na vypořádání rozhodnutím soudu, pak nastoupí účinky tzv. **nevyvratitelné právní domněnky**, podle které platí, že se (ex)manželé vypořádali následovně:

- **hmotné věci movité** jsou ve vlastnictví toho z nich, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti **výlučně jako vlastník užívá**;
- **ostatní hmotné věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví** obou, jejich podíly jsou stejné;
- **ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma**, jejich podíly jsou stejné.¹³⁴

Viz rozhodnutí (1) až (33) v části „Z ROZHODOVACÍ PRAXE SOUDŮ K PROBLEMATICE POVINNOSTÍ A PRÁV MANŽELSTVÍ“ k výše uvedenému heslu.

¹³³ § 742 odst. 2 obč. zák. Dané ustanovení upravuje redukci, nikoliv však limitaci. (HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 75)

¹³⁴ § 741 obč. zák.

Z ROZHODOVACÍ PRAXE SOUDŮ K POVINNOSTEM A PRÁVŮM MANŽELŮ

Zásada rovnosti mezi manžely

(1)

Rovnost je kategorie relativní, jež vyžaduje odstranění neodůvodněných rozdílů. Zásadě rovnosti v právech podle čl. 1 Listiny základních práv a svobod je proto třeba rozumět tak, že právní rozlišování v přístupu k určitým právům nesmí být projevem libovůle, neplyne z ní však závěr, že by každému muselo být přiznáno jakékoli právo. Mezinárodní instrumenty o lidských právech a mnohá rozhodnutí mezinárodních kontrolních orgánů vycházejí z toho, že ne každé nerovné zacházení s různými subjekty lze kvalifikovat jako porušení principu rovnosti, tedy jako protiprávní diskriminaci jedněch subjektů ve srovnání se subjekty jinými. Aby k porušení došlo, musí být splněno několik podmínek. S různými subjekty, které se nacházejí ve stejné nebo srovnatelné situaci, se zachází rozdílným způsobem, aniž by existovaly objektivní a rozumné důvody pro uplatněný rozdílný přístup. Uvedený exkurz vede Ústavní soud k závěru, že určitá zákonná úprava, jež zvýhodňuje jednu skupinu či kategorii osob oproti jiným, nemůže být sama o sobě označena za porušení principu rovnosti. Zákonodárce má určitý prostor k úvaze, zda takové preferenční zacházení zakotví. Musí přitom dbát o to, aby zvýhodňující přístup byl založen na objektivních a rozumných důvodech (legitimní cíl zákonodárce) a aby mezi tímto cílem a prostředky k jeho dosažení (právní výhody) existoval vztah přiměřenosti. V oblasti občanských a politických práv a svobod, již imanentně charakterizuje povinnost státu zdržet se zásahů do nich, existuje pro preferenční (tedy svou podstatou aktivní) zacházení s některými subjekty obecně jen minimální prostor. Naproti tomu v oblasti práv hospodářských, sociálních, kulturních a menšinových, v nichž je

stát začasto povinován k aktivním zásahům, jež mají odstranit křiklavé aspekty nerovnosti mezi různými skupinami složitě sociálně, kulturně, profesně či jinak rozvrstvené společnosti, disponuje zákonodárce logicky mnohem větším prostorem k uplatnění své představy o přípustných mezích faktické nerovnosti uvnitř ní. Volí proto preferenční zacházení mnohem častěji.“ Dalším z principů aplikovaných v případě kolize základních práv, případně veřejného dobra, jako principů, na rozdíl od případu konfliktu norem podústavního práva, se Ústavní soud řídí příkazem k optimalizaci, tj. postulátem minimalizace omezení základního práva a svobody, příp. veřejného dobra. Jeho obsahem je maxima, dle níž v případě závěru o opodstatněnosti priority jednoho před druhým ze dvou v kolizi stojících základních práv, resp. veřejných statků je nutnou podmínkou konečného rozhodnutí rovněž využití všech možností minimalizace zásahu do jednoho z nich.

(Nález Ústavního soudu ze dne 16. října 2007, sp. zn. Pl. ÚS 53/2004, uveřejněný pod číslem 160/2007 Sbírký náleží a usnesení Ústavního soudu)

Rodinná domácnost

(1)

Pojem domácnosti. Tím, že manžel zrušil jen fakticky soužití se svou manželkou, aniž jest s ní rozveden a aniž jí bylo povoleno oddělené bydliště, nepřestala domácnost dříve oběma manžely společně sdílená býti domácností manželovou.

Matka manželky, zdržujíc se u ní s její vůli a k jejímu potřebnému ošetření, není u ní neoprávněně, a to tak dlouho, dokud jí k ošetření dcery bude potřeba.

Opatří-li manžel manželce sám ošetření, pomine důvod, z něhož jest matka jeho manželky oprávněna zdržovati se u své dcery.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 1932, sp. zn. Rv I 1569/3, uveřejněné ve Sbirce Vážného pod číslem 1085/1921 civ., ASPI ID JUD275334CZ)

(2)

Následováním manžela do místa jeho bydliště (§ 51 odst. 1 písm. e/ zák. práce) se rozumí zejména založení společné domácnosti po uzavření manželství, společné přestěhování manželů do jiného bydliště nebo obnovení soužití manželů v jejich společné domácnosti po dočasném rozchodu manželů za trvání manželství. **Bydlištěm** je tu to místo, v němž se manžel pracovníka zdržuje v úmyslu žít tam trvale a vést v něm s druhým z manželů společnou domácnost.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 1973, sp. zn. 5 Cz 37/73, uveřejněné pod číslem 59/1974 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek)

(3)

Soužití se považuje právem za **trvalé**, jestliže tu jsou objektivně zjišitelné okolnosti, které svědčí o úmyslu vést takové společenství trvale, nikoliv jen na přechodnou dobu.

(Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 10. června 1982, sp. zn. 33 Odo 134/2003 uveřejněné pod číslem 34/1982 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek)

(4)

Do pojmu **rodina** ve smyslu ustanovení občanského zákoníku je nutno zahrnout vztah příbuzných v řadě přímé, kterými jsou nejen rodiče a děti, ale také prarodiče a jejich vnuci, eventuelně i pravnucci.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2003, sp. zn. 33 Odo 134/2003, ASPI ID JUD27493CZ)

Obvyklé vybavení rodinné domácnosti

(1)

Na trvalé opuštění společné domácnosti usuzují soudy správně podle okolností konkrétního případu, přičemž pouhé opuštění bytu (odstěhování svršků, případně i odhlášení se z trvalého pobytu) nestačí bez dalšího pro závěr, že jde o trvalé opuštění společné domácnosti. Trvalé opuštění společné domácnosti lze obecně vymezit jako jednání vedené s úmyslem domácnost zrušit a již neobnovit. Trvalé opuštění společné domácnosti ve vztahu mezi manžely je takové jednání, kdy za trvání manželství jeden z manželů byt opustí, přičemž lze dovodit, že tak učinil s úmyslem se již nevrátit a neobnovit manželské soužití. Věci tohoto druhu se vyskytly jen výjimečně.

(Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 10. června 1982, Cpj 163/81, uveřejněné pod číslem 34/1982 Sbírký rozhodnutí a stanovisek)

(2)

Trvalé opuštění společné domácnosti je nejen úkonem faktickým, nýbrž i úkonem právním (ve smyslu ustanovení § 34 obč. zák.), a proto musí být také svobodným projevem vůle manžela, který domácnost opouští. O případ tohoto druhu nejde též v případě, že opuštění společné domácnosti je motivováno snahou vyhnout se neshodám, ke kterým mezi manžely před opuštěním společné domácnosti docházelo a jejichž opakování bylo možné reálně očekávat. Tomu na roveň se klade i jednorázový manželský konflikt takového charakteru a intenzity (např. hrubý fyzický útok), který setrvání jednoho z manželů ve společné domácnosti činil do budoucna neúnosným.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. června 1999, 2 Cdon 680/97, uveřejněné pod číslem 37/2000 Sbírký rozhodnutí a stanovisek)

(3)

Je-li důvodem odchodu jednoho z manželů snaha předejít manželským neshodám, pak na tomto základě nelze opuštění společné domácnosti

nosti označit za svobodné. Není možné však vyloučit, že úmysl společnou domácnost zrušit a již neobnovit pojme manžel až po odchodu ze společné domácnosti (po opuštění společné domácnosti, které charakter trvalého opuštění nemá).

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. srpna 2011, 26 Cdo 2555/2009, ASPI ID JUD204652CZ)

(4)

Manžel, který opustil společnou domácnost a na péči o rodinu se nijak nepodílí a plní jen vyživovací povinnost na děti, která mu musela být uložena soudem a případně i vymáhána ve vykonávacím řízení, je – s přihlédnutím k tomu, zda poskytované výživné v individuálním případě může plně zajistit potřeby rodiny – důvodem pro snížení výše jeho podílu na vypořádávaném společném jmění. To ovšem platí i v případech, že manžel se nemůže podílet na péči o rodinu a společnou domácnost v důsledku protiprávního jednání a následného uvěznění.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. ledna 2013, 22 Cdo 3976/2011, ASPI ID JUD228690CZ)

Bydlení manželů

(1)

Žijí-li manželé spolu, jsou povinni oba pečovat podle poměru svých výdělečných a majetkových možností o to, aby životní úroveň obou byla stejná.

Když však manželé zrušili spolužití, není manžel vždy povinen přispívat na úhradu nedostávajících se osobních potřeb druhého manžela bezpodmínečně v té výši, aby životní úroveň obou manželů byla úplně stejná. Stačí, že přispěje podle svých výdělečných a majetkových možností k úhradě těchto potřeb tak, aby byla zajištěna slušná životní úroveň druhého manžela.

(Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 31. května 1950, sp. zn. Co XVIII 293/50, uveřejněné pod číslem 20/1951 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek)